

N:o 122.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 1 juni 1901.
— — — — Andra Kammaren den — — —

*Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af väckt motion
angående beredande af tillfälle för de värnpliktige att
under den tid, tjenstgöringen för deras militära utbildning
pågår, erhålla undervisning äfven i andra ämnen.*

(Särskilda utskottets n:o 1 utlåtande n:o 11.)

Till Konungen.

I en vid innevarande riksdag väckt motion har föreslagits införande i värnpliktslagen af bestämmelser, åsyftande att den till de värnpliktiges öfningar anslagna tiden måtte tillgodogöras icke allenast

Bih. till Riksd. Prot. 1901. 10 Saml. 1 Afd. 1 Band. 34 Häft. (N:o 122.) 1

för de värnpligtiges rent militära utbildning utan jemväl, genom en på lämpligt sätt ordnad undervisning, för deras allmänt medborgerliga utbildning i öfrigt. I sådant afseende har motionären hemställt, att i värnpligtslagen skulle införas *dels* ett stadgande, att till beväringen hörande värnpliktig skulle enligt särskilda derom meddelade föreskrifter under utbildningstiden af vederbörande befäl eller andra sakkunniga erhålla handledning i medborgerliga kunskaper, meddelad genom föredrag och praktiska kurser eller äfven på annat sätt, *dels ock* en bestämelse, att värnpligtige, som åtnjutit undervisning vid statens läroverk eller högskola eller vid enskildt läroverk eller högskola eller som eljest egde ett större mått af fackbildning, skulle vara skyldige att biträda vid nämnda handledning.

Till stöd för sin hemställan anför motionären, bland annat:

»För alla, som önska en för vårt land och folk lycklig lösning af den nu till pröfning föreliggande försvarsfrågan, är det en pligt att söka undanrödja de hinder, som kunna ställa sig i vägen för en sådan lösning. Ett bland dessa hinder, och, enligt min tanke, det icke minsta, ligger i den visserligen icke ogrundade farhågan, att vår nuvarande militära utbildnings brister skulle fortplanta sig i den nya härordningen, ja, der till och med visa sig i förvärrad skepnad: såsom en »militarism» i sämre mening. Man fruktar, bland annat, att de värnpligtiges förlängda öfnings-tid skulle prisgifva många af dem åt kasernlifvets dåliga inflytelser, att en ensidig militär utbildning skulle kunna hämma, kanske någon gång qväfva, de andliga anlagen och motverka både karakterens utveckling och daningen för det medborgerliga kallet.

Sådana farhågor kunna ej skingras på ett bättre sätt, än att man söker verksamt förebygga det fruktade onda. Och medlet härtill är hvarken nytt eller alldeles opröfvadt. Det finnes såsom ett gammalt önskningsmål af fosterländskt sinnade, bildningsälskande män, hvilket nu allt kraftigare och flerstämmigare gör sig hördt, och det kan uttryckas i få ord så: må den medborgerliga och karaktärsutbildningen gå hand i hand med den militära!

Ty detta är ju innebörden i talrika meningsyttringar vid offentliga möten rörande försvarsfrågan och i varmhjertade upprop af bepröfvade målsmän för den högre, allra ytterst på utdanningen till fosterlandssinne och medborgaredygd rigtade folkundervisningen. Dessa upprops ädla syfte har icke kunnat förringas, äfven om de begagnat sig af ord och uttryck, som torde förefallit mången allt för poetiskt högstämnda och förhoppningsfulla, såsom t. ex. att folkhögskolan bör flytta in i kasernen, att denna bör blifva en skola äfven för medborgarelifvet, en folkhögskola, en med-

borgareskola. Må man beteckna dessa tankar såsom öfverspända; de tåla dock väl vid det praktiska förståndets granskning. De innehålla en kärna, som kan alstra växt med rik frukt.»

Motionären erinrar vidare, att chefen för landtförsvarsdepartementet i sitt till statsrådsprotokollet afgifna yttrande i fråga om användningen och fördelningen af den tid, som enligt det nya härordningsförslaget komme att blifva anslagen till rekrytutbildningen, antydt, att enligt den härför uppgjorda planen värnpligtige, som saknade tillräcklig kunskap i innanläsning eller nöjaktig färdighet i skrifning och räkning, vid rekryt-skolan komme att beredas öfning i dessa ämnen.

Med uttalande af sin anslutning till nämnda tanke, såsom innefattande ett steg i den rätta riktningen, framhåller motionären emellertid, att ett fortgående på den härmed inslagna vägen borde leda till häfdandet af grundsatsen om förmånen af ett visst mått af medborgerlig utbildning för samtliga de till beväringen hörande värnpligtige. Sannolikt komme den invändningen att framställas, att de värnpligtiges öfningstid icke medgäfvade en så beskaffad utbildning, men man finge härvid icke förbise, att det militära utbildningsarbetet icke finge vara öfveranstängande för rekryten, utan måste åtföljas af en daglig hvilotid, och att denna kunde delvis utfyllas med en uppfostrande och underhållande handledning i medborgerliga kunskaper. Sjelfva omvexlingen mellan å ena sidan de militära öfningarna och å andra sidan inhemtandet af de medborgerliga kunskaperna blefve en hvila i arbetet. Framstående, erfarne skolmän hade ock nyligen offentligt uttalat sig för anordnande af föredrag för de värnpligtige i allmänt uppfostrande riktning, med framhållande dervid, att en dylik handledning af de värnpligtige helt visst skulle visa sig icke vara till hinder för deras militära utbildning, utan tvärtom egnad att genom deraf alstrad större lifaktighet och villighet hos de unge befordera och underlätta nämnda utbildning. Helt visst vore denna uppfattning riktig. Grundtanken i motionärens förslag vore ock, att den medborgerliga utbildningen för de värnpligtige ej skulle inkräkta på eller stå hindrande i vägen för den militära, utan tvärt om kraftigt samverka med och främja den senare.

Såsom nämnts, borde den af motionären åsyftade utbildningen utfylla endast en del af de värnpligtiges dagliga hvilotid. Denna utbildning torde till och med böra blifva hufvudsakligen en söndags- och aftonskola, men ej taga i anspråk någon större del af söndagen eller för många aftnar i veckan. Vigten låge nemligen härvid icke så mycket på omfånget, kvantiteten, som fast mer på arten, kvaliteten. I sistnämnda hänseende hade erfarne skolmän tänkt sig, att de värnpligtiges

medborgerliga utbildning ej skulle omfatta andra kurser än de enklare, som man trott vara behöfliga för de minst kunnige. I öfrigt skulle handledningen meddelas hufvudsakligen genom föredrag, uppläsningar, omvexlande med sång eller instrumentalmusik, förevisningar, beledsagade af förklaringar öfver företeelser i naturen, konsten m. m., utfärder ej blott för nöjes skull, utan äfven i syfte af undervisning o. s. v. Vid en sådan handledning i medborgerliga kunskaper borde ett ögonmärke vara, att dessa tjenade icke endast såsom ett ändamål i sig, utan förnämligast såsom ett medel till karakterens utdanning, en väckelse till sjelfverksamhet, fosterlandskärlek, känsla för lag och rätt. Olika meningar hade uttalats derom, huruvida den ifrågavarande utbildningen lämpligen borde meddelas de värnpligtige genom en särskild civil lärarkår eller icke. Motionären anslöte sig till dem, som ansåge, att man icke borde ställa civile lärare emellan befälet och manskapet. Det militära befälet borde handhafva ledningen äfven af den medborgerliga utbildningen för de värnpligtige, men skulle ega rätt att anlita all god hjälp, som dervid kunde stå till buds, närmast inom de värnpligtiges egna led. Att sålunda de skolbildade bland de värnpligtige komme att af sin kunskaps håfvor dela med sig åt sina mindre lyckligt lottade kamrater, syntes endast vara en skyldig tacksamhet af många bland de förstnämnde för statens kostnadsfria undervisning och kunde för öfrigt endast stärka förtroendet, utjemna klasskilnaden de värnpligtige emellan.

Motionären framhåller slutligen såsom sin mening, att en utsträckning af öfningstiden för de värnpligtige helt visst inom breda samhällslager i vårt land skulle vinna större sympatier, derest i värnpligtslagen infogades uttryckliga bestämmelser i den rigtning motionären angifvit.

Det syfte, motionären med de föreslagna bestämmelserna velat vinna, synes Riksdagen beaktansvärdt.

Visserligen lära väl alla vara ense derom, att den till de värnpligtiges öfningar anslagna tiden i främsta rummet måste egnas åt deras militära utbildning. Men klart är, att, derest vid sidan af de militära öfningarne jemväl de värnpligtiges allmänt medborgerliga utbildning i öfrigt skulle kunna genom en på lämpligt sätt ordnad undervisning tillgodoses och befrämjas, sådant skulle vara af allra största betydelse. Såsom motionären omförmåler, är, enligt hvad chefen för landtförsvarsdepartementet till statsrådsprotokollet anfört, afsedt, att i de värnpligtiges tillernade rekrytutbildning jemväl skulle ingå undervisning i läsning, skrifning och räkning, i den mån så kunde befinnas behöfligt. Att redan detta kan medföra en afsevärd vinst för folkbildningens höjande, är tydligt. Skulle dessutom inom ramen för öfningstiden kunna

utan intrång på militäröfningarne anordnas undervisningskurser jemväl i andra allmänt medborgerliga ämnen samt genom hållande af fria föredrag eller annorledes de värnpligtiges andliga utbildning i allmänhet främjas, skulle ju detta ur flera synpunkter icke kunna skattas nog högt. Det synes därför böra tagas under ompröfning, huruvida icke med den utsträckning i öfningstiden, som den af Riksdagen antagna nya härordningen skulle komma att medföra, utan intrång på de militära öfningarna tid skulle kunna beredas äfven för sådana sysselsättningar, som här afses. Riksdagen har härutinnan särskildt fäst sig dervid, att enligt det föreliggande härordningsförslaget rekrytutbildningen till väsentlig del skulle förläggas till den mörka årstiden.

Af flera skäl har emellertid Riksdagen ansett mindre lämpligt att i värnpligtslagen införa stadganden af det innehåll, motionären föreslagit.

Om än således enligt Riksdagens tanke motionärens ifrågavarande förslag icke innefattar en tillfredsställande lösning af hithörande spörsmål, har Riksdagen likväl funnit de af motionären berörda frågor vara af den vikt, att desamma böra göras till föremål för närmare ompröfning.

Riksdagen får därför anhålla, att Eders Kongl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, huruvida icke anordningar må kunna vidtagas, hvarigenom utan hinder för de värnpligtiges militära utbildning tillfälle må beredas dem att under den tid, tjenstgöringen för denna utbildning pågår, erhålla undervisning i andra ämnen, af hvilkas inhemtande de för framtiden kunna draga nytta, samt i sådant afseende meddela de föreskrifter och vidtaga de åtgärder, som må finnas erforderliga.

Stockholm den 1 juni 1901.

Med undersåtlig vörndnad.